

4339

ราชনীติของจ่าเน็กยพราหมณ์

แปลจากภาษาสันสกฤต

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิง อุ่น มหิบาลบริรักษ์ ต จ.

๙ ๖
เมื่อบจอ พ.ศ. ๒๔๖๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ไสภณพิพรรฒนาการ

สงวนลิขสิทธิ์

คุณหญิง อุ่น มหาตบรัรักษ์ ต. จ.

คำนำ

ในงานศพคุณหญิง อุน มหาบาลขรรักษ์ ค. ๑.
มหาอำมาตย์ตรี พระยามหาบาลขรรักษ์ (สวัสดิ์ ภูมิ
รัตน์) สามี ประสงค์จะพิมพ์หนังสือเป็นของแจกเมื่อ
พระราชทานเพลิงศพสักเรื่อง ๑ ได้มาแจ้งความประสงค์
ขอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ขอให้กรรม
การช่วยเหลือเรื่องหนังสือที่จะพิมพ์ให้

ในการเลือกเรื่องหนังสือสำหรับพิมพ์แจกในงานศพ
คุณหญิง อุน มหาบาลขรรักษ์ ครองน ข้าพเจ้ารู้สึกลำบาก
ใจอย่างยิ่ง ด้วยกำหนดงานศพกระชั้นนัก ถ้าเลือก
หนังสือเรื่องยาวก็เห็นจะพิมพ์ไม่ทันงาน จำจะต้องเลือก
เรื่องหนังสือที่สั้นสักหน่อย แต่ส่วนผู้ที่จะไปช่วยงานศพ
คุณหญิง อุน มหาบาลขรรักษ์ นั้น ข้าพเจ้าเข้าใจเป็นแน่
ว่าจะมีมาก และจะมีตั้งแต่เจ้านายซึ่งทรงพระเกียรติยศ
สูงศักดิ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ตลอดจนพวกพ่อ

คาพล เรือนและชาวต่างประเทศ เหตุด้วยคุณหญิงอุณ
 มหิบาลบรรณิกษ์ อยู่ในสัตรีมัยนาคาศักดิ์ผู้หนึ่งซึ่งมีผู้ชอบ
 พอกกว้างขวางมาก เกรงผู้ที่ได้รบหนังสือแจกไปจะพา
 กนตไต่ยนว่าหอพระสมุด ฯ ไม่นำพาในการเลือก
 เรืองหนังสือให้สมกับงานศัพคุณหญิงอุณ มหิบาลบรรณิกษ์
 จึงต้องขอขอกไว้ให้ทราบว่าเพราะมีเวลาน้อย จึงไม่
 สามารถจะทำให้ยิ่งกว่านี้ได้ แต่เรืองหนังสือที่ได้
 เลือกมาพิมพ์สำหรับแจกงานศัพคุณหญิงอุณ มหิบาล
 บรรณิกษ์ คือเรื่องราชนิติ ของจาณกยพราหมณ์ ซึ่งพิมพ์
 ในสมุดเล่มนี้ก็เป็นหนังสือใหม่ กรรมการหอพระสมุดฯ
 พึงให้หลวงพินิจวรรณการ (แสง สาลิตล) เปรียญ
 แปลออกจากภาษาสันสกฤต สำเร็จเมื่อเร็ว ๆ นี้ ยังไม่
 เคยพิมพ์ในภาษาไทย และเป็นเรื่องแสดกตคติธรรม
 อันสมควรจะศึกษาของผู้ที่เอาใจใส่ในโบราณภาษิต จึง
 หวังว่าจะพอใจแก่ผู้ที่ได้รบไปโดยมาก

จําแนกยุคศตกม

ราชันติ

ของจําแนกยุคพราหมณ์

- ๑ นานาสาโสตรทฤต วเกษย ราชันติสมุจยม
สรุพพีชมิท สาสตรม จาณกย สารสักรหม
- ๒ มุลสุตรึ ปรวกษยามิ จาณเกยน บโถทิตม
ยสย วิชุลานมาเตรณ มุโรไซ ภวติ ปณทิต: ฯ

๑ ขาพเจ้าจกกล่าวซงคิมภรชอจาณกยะ อินเปนมล
รากของคิมภรทงปวง เปนที่ประสมแห่งราชันติ
ซงเก็บบรรวมมาแต่คิมภรตาง ๆ ล้วนประมวญไว้
ซงอรรถสาร

๒ อนงขาพเจ้าจกกล่าวซงสัทรอินเปนมลราก ตาม
แบบอย่างซงจาณกยพราหมณ์ไต่กล่าวไว้ โดยเปน
ตำราสามารถทำคนงัซงพอเล่าเรียนรุคิมภรน ให้
เปนนักปราชญ์ไต่

๑๓ คุรุณการมฤ:

- ๓ วิทวตวณจ นฤปตวณจ ไนว ตุลยิ กทาจน
 สวทเศ ปุชยเต ราชา วิทวานุ สรวตฺร ปุชยเต.
- ๔ ปณฺฑิตเต จ คุณฺา: สรวเว มุรฺเช โทษา หิ เกวลม
 ตสฺมาต มุรฺชสทเสฺรมฺห ปฺราชฺณ เอโก วิสิษฺยเต.
- ๕ มาตฤวตฺ ปรทาเรษุ ปรทฺรเวษฺหฺ โลษณฺรวต
 อาตมวตฺ สรวณฺเตษุ ย: ปศฺยตี ส ปณฺฑิต:
- ๖ กิ กุเลน วิสาเลน คุณฺเห็นสฺตุ โย นร:
 อกุลโนปปี สาสฺตฺร โชณ ใทวใตฺรปปี ปุชยเต.

- ๓ รูปเขาวนสมปยุตนา วิศวาลกุลสมภวา :
 วิทยาหีนาน โสภนเต นีรคนธา อิว กัสสุกา :
- ๔ ตารานำ ภูษณิ จนุโทร นารีนำ ภูษณิ ปติ :
 ปฤถิวยา ภูษณิ ราชา วิทยา สรวสย ภูษณม :
- ๕ มาตา ศตรุ : บิตา ไวรี เยน พาโล น ปาจิต :
 น โสภเต สภามเชย หัสมเชย พโก ยถา :
- ๑๐ วรเมโก कुณิ ปุโตร น จ มुरुขศไตรบี
 เอกศจนทรสตุโม หนติ น จ ตาราคไณรบี :
- ๑๑ ลาลเขต ปลูก วรรษานิ ทศ วรรษานิ ตาทเขต
 ปราบเต ตุ โยทาเส วรเย ปุตรี มิตรวทาจเรต :

๗ ผู้ที่บริบูรณ์ด้วยรูปแลวัย เกิดในตระกูลอัน
ไพศาล แต่ไร้วิทยาอาคม ก็ไม่่งดงาม
เหมือนดอกทองกวาวอันหากกลิ่นมิได้

๘ พระจันทร์เป็นที่เชิดชของดาวทั้งหลาย สามิ
เป็นที่เชิดชของนารทั้งหลาย พระเจ้าแผ่นดิน
เป็นที่เชิดชของแผ่นดิน วิชาเป็นที่เชิดชของ
คนทั้งปวง

๙ บุตรโง่ไม่ฉลาด มารดาก็เป็นศัตรู บิดา
ก็เป็นไฟริ คนโง่ย่อมไม่มีสง่าผ่าเผยในท
ประชุม เหมือนกาในกลางฝูงหงส์

๑๐ บุตรประกอบด้วยคุณคนเคียวก็ประเสริฐ บุตร
โง่ตั้งร้อยคนไม่ประเสริฐเลย พระจันทร์ดวง
เคียวกาจคมตได้ ดาวหม้มาก ๆ ก็กาจคมต
ไม่ได้

๑๑ ฟังประกาศปกครองบุตรในภายในอายุ ๕ ขวบ ฟัง
เช่นนตบุตรในระหว่างต่อไปอีก ๑๐ ปี พอบุตร
มีอายุ ๑๖ ปี ก็พึงถือว่าบุตรนั้นเป็นมิตรของตน

๑๒ ลาลเน พหโว โทษา: ตาตเน พหโว คุณา:
 ตสมาต ปุตรณจ ศิษฺยณจ ตาตเนตฺน ตุ ลาลเยตฺ.

๑๓ เอเกนาบี สุวฤกษณ ปุษฺบีเตน สุกนุธินา
 วาสิตฺ สฺยาตฺ วนํ สรวํ สุปฺเตรณ กุถิ ยถา.

๑๔ เอกสฺยาบี กุวฤกษสฺย โโกณฺรเสถน วนุธินา
 ทหฺยเต หนี วนํ สรวํ กุปฺเตรณ กุถิ ยถา.

๑๕ ทูรต: โสภาเต มูรฺโข ลมฺพมานปฏาวฤต:
 ตาวจฺจ โสภเต มูรฺโข ยาวตฺ กิลฺจินฺน ภาษเต.

๑๖ วิชาทปฺยมฺฤตฺ คฺราหฺย-มเมธฺยาทบี กาลฺจนม
 หนีจากปฺยตฺตมํ วิตฺยา สฺตฺรฺรตฺนํ ทุษฺกุลาทบี.

๑๒ การประคิยประคองมีโทษมาก การเขมยนต์
มคณมาก เพราะฉนนัยตฤกค คิษยกค
ตองเขมยนต์ ออย่าประคิยประคองเลย

๑๓ ตนไมคิมคอกหอมแม ตนเคยว เมอคอกขาน
แลว ย่อมส่งกลนตระหลบไปทวย้า เหมอน
กยตระกลทมขตฤค

๑๔ ตนไมชวมีโพรงเปนเชอเพลิง เมอเพลิงตคขน
ในโพรงแลว อาจลกลามไหมขาทงหมคคไค
เหมอนตระกลทมขตฤคชว

๑๕ คนงอแตงตวปกคลุมทวยผ่าผอนแลคไกล ๗
กงาม ถายังไมเออยปากพคเมอไร กยงงาม
อยเมอนน

๑๖ นาทพยถงอยในยาพิษกควรถอเอา สวรรณถง
อยในสิงไสโครกกควรถอเอา วิชาทสงถง
อยในคนตาคอยกควรรเย็น สัตรรตนะถงอย
ในตระกลเลวทรามกควรรเลยงค

๑๗ อุตฺสเว วุยฺสเน โจว ทุรฺภิกฺษุเส ศตฺรฺวิคฺรเห
 ราชทฺวารเ ศุมนฺसानเ จ ยสฺตฺยฺยจฺติ ส พานฺธวः-

๑๘ ปโรเกษ การุยหนฺตาริ ปฺรตฺยเกษ ปฺรียวาทีนฺม
 วรฺชเยตฺ ตาทุคฺสิ มิตริ วิษกฺมฺภิ ปโยมฺขมฺ.

๑๙ สกฺฤทฺทุษฺณฺณจ มิตริ ยः ปุณः สนฺธาทฺมิจฺฉติ
 ส มฤตฺยุมฺปคฺฤหฺณาติ คฺรภฺมศฺวตฺริ ยถา.

๒๐ น วิศฺวเสทฺวิศฺวสฺติ มิตรฺณจาบี น วิศฺวเสตฺ
 กทาจิตฺ กุบฺตี มิตริ สรวฺโทษฺ ปฺรกาศเยตฺ.

- ๒๑ ชานียานุ เป็รชณ ภาฤตฺยาตุ พานุชวานุ วุยสนาคเม
 มิตรณฺจาปทิกาเล จ ภารฺยาณฺจ วิภวฺกษเย.
- ๒๒ อุปการคฺฤหิเตน ศตฺรฺรณฺา ศตฺรฺมฺทฺชเรตฺ
 ปาทลคฺนํ กรเสถฺน กณฺณฺเกเนว กณฺณฺกมฺ.
- ๒๓ น กศฺจิตฺ กสฺยจิตฺ มิตรํ น กศฺจิตฺ กสฺยจิทฺริปฺ:
 การณฺน หิ ชานาติ มิตรานฺิ จ ธิปฺสฺตถา.
- ๒๔ ทฺรฺชนः ปฺริยวาที จ ไนตทฺวิศฺวาสการณฺม
 มธฺ คิษฺฐิตฺิ ชินฺวาเคฺร หฤทเย ตฺ หลาหฺลํ
- ๒๕ ทฺรฺชนः ปฺริหฺรตฺโวย วิทฺยฆาลงฺกฤโตปฺี สนฺ
 มณฺีนา ภูษิตः สรฺปः กิมนฺเสา น ภายงฺกรः.
- ๒๖ สรฺปः กฺรฺรः ขลः กฺรฺรः สรฺปาตฺ กฺรฺรตฺรः ขลः
 มนฺเตฺรราชธิวศः สรฺปः ขลः เกน นีวารฺยเต.

- ๒๑ จะคบหาให้^๒ค^๒เวลา^๒ใช้^๒การ^๒งาน จะ^๒ควง^๒ค^๒ว^๒าร^๒ให้^๒ค^๒
 เมื่อ^๒เวลา^๒ตก^๒ทุก^๒ข^๒ จะ^๒ค^๒มิ^๒ตร^๒ให้^๒ค^๒เมื่อ^๒เก^๒ค^๒ภ^๒ย^๒
 อ^๒น^๒ท^๒ร^๒าย จะ^๒ค^๒เม^๒ย^๒ให้^๒ค^๒เม^๒อ^๒ว^๒ล^๒า^๒ไร^๒ท^๒ร^๒พ^๒ย^๒ ส^๒ม^๒บ^๒ค^๒
- ๒๒ พ^๒ง^๒ก^๒า^๒จ^๒ค^๒ค^๒ต^๒ร^๒ ค^๒ว^๒ย^๒ค^๒ต^๒ร^๒เ^๒อง เพ^๒ร^๒า^๒ะ^๒ให้^๒ส^๒ิน^๒บ^๒ล^๒
 แก^๒ม^๒ัน เ^๒ห^๒ม^๒อ^๒น^๒ห^๒น^๒า^๒ม^๒ย^๒อ^๒ก^๒เ^๒า^๒ห^๒น^๒า^๒ม^๒ย^๒ง
- ๒๓ (อ^๒ย^๒เ^๒ว^๒ย^๒ ๓) ไ^๒ค^๒ร^๒ก^๒็^๒ไ^๒ม่^๒เ^๒น^๒ม^๒ิ^๒ตร^๒ข^๒อง^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ ไ^๒ค^๒ร^๒
 ก^๒็^๒ไ^๒ม่^๒เ^๒น^๒ค^๒ต^๒ร^๒ข^๒อง^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ ค^๒อ^๒เม^๒อ^๒ม^๒ี^๒เ^๒ห^๒ต^๒ข^๒น^๒เ^๒ล^๒ว^๒
 จ^๒ึง^๒จะ^๒ร^๒ู^๒ว^๒า^๒ไ^๒ค^๒ร^๒เ^๒น^๒ม^๒ิ^๒ตร^๒ไ^๒ค^๒ร^๒เ^๒น^๒ค^๒ต^๒ร^๒
- ๒๔ เ^๒ท^๒จ^๒ร^๒ิง ท^๒ร^๒ช^๒น^๒ย^๒อ^๒ม^๒ก^๒ล^๒า^๒ว^๒ค^๒า^๒ท^๒น^๒า^๒พ^๒ง แต่^๒ไ^๒ม่^๒
 ค^๒ว^๒ร^๒พ^๒ิ^๒ศ^๒ว^๒าส^๒ค^๒า^๒ข^๒อง^๒ม^๒ัน เพ^๒ร^๒า^๒ะ^๒ห^๒ว^๒า^๒น^๒ม^๒ี^๒อ^๒ย^๒แต่^๒ท^๒
 ปร^๒ลา^๒ย^๒ล^๒น พ^๒ิ^๒ษ^๒ม^๒ง^๒อ^๒ย^๒ที่^๒ห^๒ว^๒ใจ
- ๒๕ ท^๒ร^๒ช^๒น^๒ถ^๒ง^๒จะ^๒ม^๒ี^๒ว^๒ิ^๒ชา^๒อ^๒า^๒ค^๒ม^๒ม^๒าก ก็^๒ค^๒ว^๒ร^๒ห^๒ล^๒ิ^๒ก^๒ให้^๒
 ห^๒่าง^๒ไ^๒ก^๒ล เ^๒ห^๒ม^๒อ^๒น^๒ง^๒ร^๒าย^๒แ^๒ม่^๒ป^๒ระ^๒ค^๒ย^๒ค^๒ว^๒ย^๒แ^๒ก^๒ว^๒ม^๒ณ^๒
 ม^๒ัน^๒จะ^๒ไ^๒ม่^๒ท^๒า^๒ให้^๒เก^๒ค^๒ภ^๒ย^๒แ^๒ก^๒เ^๒ร^๒า^๒ห^๒ร^๒อ
- ๒๖ ง^๒ร^๒าย^๒ก^๒็^๒น^๒า^๒ก^๒ล^๒ว^๒ ค^๒น^๒ช^๒ว^๒ก^๒็^๒น^๒า^๒ก^๒ล^๒ว^๒ แต่^๒ค^๒น^๒ช^๒ว^๒
 น^๒า^๒ก^๒ล^๒ว^๒ก^๒ว^๒าง^๒ ง^๒ย^๒ัง^๒ต^๒ก^๒อ^๒ย^๒ใ^๒น^๒อ^๒า^๒น^๒า^๒จ^๒ข^๒อง^๒ม^๒น^๒ต^๒ร^๒
 แ^๒ล^๒ย^๒า ค^๒น^๒ช^๒ว^๒ไ^๒ค^๒ร^๒จะ^๒ห^๒ำ^๒ม^๒ไ^๒ค^๒

- ๒๓) นขีณาณจ นทีณาณจ ศฤงคินำ ศสฺตรปาณินาม
 วิสุวาโส ไนว กรุทวฺย: สฺตรียฺ ราชกุเลษฺ จ.
- ๒๔) หสฺตี หสฺตสหเสฺรณ ศศหเสฺตน วาซิน:
 ศฤงคิโน ทศหเสฺตน สฺถานตฺยาเคน ทฺรุชน:
 ๒๕) อาปทรุถิ ฌนํ รเกษฺตฺ ทารานุ รเกษฺตฺ ฌไนรบิ
 อาตฺมานํ สตฺตํ รเกษฺตฺ ทาโรรบิ ฌไนรบิ.
- ๓๐) พรทาร์ พรทฺรวฺยํ ปริวาทํ พรสฺย จ
 ปริหาสํ คุโร: สฺถานเน จาปลฺยณจ วิวฺรชเยตฺ.
- ๓๑) ตฺยเซเทกิ กุสฺสฺยารุเถ คุรามสฺยารุเถ กุถิ ตฺยเซตฺ
 คุรามํ ฌนปทสฺยารุเถ อาตฺมารุเถ ปฺฤถิวิ ตฺยเซตฺ.
- ๓๒) จลเตยฺเคน ปาเทน ทิษฺจเตยฺเคน พุทฺธิมานุ
 นาสมิ กฺษฺยํ ปริ สฺถานํ ปฺรวฺมายตฺนํ ตฺยเซตฺ.

๒๗ อโยธยวสาสะกยสत्वมเลข แม่น้ำ สत्वมเข
คนถออวธ สตรี แลราชตระกูล

๒๘ หลีกข้างหลีกให้ห่างพ้นคอก หลีกมาหลีก
ให้ห่างรอยคอก หลีกสत्वมเขาลูกให้ห่าง
สยคอก หลีกทรชนตองอพยพจากที่อยู่

๒๙ พงรักษาทรพยไวเพื่อแกอินทราย พงรักษา
เมยควยทรพย พงรักษาตนให้ยิ่งกว่าเมย
แลทรพย

๓๐ ลกเมยของผูอื่น ๑ ทรพยของผูอื่น ๑ คำ
นนทาเยาะเยยของคณอื่น ๑ ทำโลเลในสำนัก
คร ๑ ส้อย่างนพงละเวนให้ห่างไกล

๓๑ พงละทรพยสมบัติของตนเพอรักษาตระกูล พง
ละตระกูลเพอรักษาหมู่บ้าน พงละหมู่บ้านเพอ
รักษาชนบท พงละแผนคณเพอรักษาตน

๓๒ ผู้มขญญาพลาดควยเทาข้างหนึ่ง ย่อมตั้ง
หลีกไวได้ควยเทาอกข้างหนึ่ง เมื่อยังไม่เห็น
ทอนแน่นอน ก็อย่าเพอทิ้งถนเคิม

๓๓ ลุพฺพธมฺมรฺเถน คฤหฺณียาตุ กุรฺทฺธมฺมณฺชลิกฺกรมณา
มฺรุจํ ฉนฺนุโทนฺวฤตฺเตน ตถา ตถฺเยน ปณฺทิตมฺ.

๓๔ อรฺถนาศํ มนฺสฺตาปํ คฤเห ทุสฺจริตานิ จ
วณฺจนณฺจาปฺมานณฺจ มตีมานุ น ปฺรกาศเยตฺ.

๓๕ ธนธานุยปฺรโยเคษุ ตถา วิทฺยาคเมษุ จ
อาหาเร วุยวหาเร จ ตฺยกฺตลชฺชः สทา ภเวตฺ.

๓๖ ธนินः โสฺรตฺริโย ราชา นทํ ไวทยสฺสฺตฺ ปณฺจมः
ปณฺจ ยตฺร น วิทฺยนฺเต ตตฺร วาสํ น การเยตฺ.

๓๗ ยสฺมินฺ เทเส น สมฺมานํ น ปรีติรฺน จ พานฺธวาः
น จ วิทฺยาคมः กศฺจิตฺ ตํ เทสํ ปรีวฺรชเยตฺ.

- ๓๓ ฟังรักษาใจคนโลภด้วยการให้ขุ่น ฟังรักษาใจ
คนโกรธด้วยความอ่อนน้อม ฟังรักษาใจคน
เขลาด้วยการคล้อยตาม ฟังรักษาใจนักปราชญ์
ด้วยพูดคำสัตย์
- ๓๔ คนมขญญาอย่าอ้อมไม่สำแดงความวิบัติแห่งทรัพย์
ความเคียดระแค้นใจ ความทุจริตในเรือน ความ
คดโกงแลความคหมีน ให้ออกนอกหน้า
- ๓๕ ฟงละความกระตาคกระเดื่องในการพยายามหา
ทรัพย์สมบัติ ในการเล่าเรียนวิชาอาคม ใน
การแสวงหาอาหาร ในการทำมาค้าขาย
- ๓๖ คนมีทรัพย์ พราหมณ์ผู้รู้ ไตรเพท พระราชา
แม่บ้าน แพทย์ ๕ อย่างนี้ไม่มีในทโค อย่า
ยังควรไปอยู่ในที่นั้น
- ๓๗ ประเทศใดไม่มีคนนัยถอ ไม่มีความอิมใจ
ไม่มีเผ่าพันธุ์ ไม่มีคนรู้วิชา ฟงเว้นประเทศ
นั้นเสีย

๓๘ มนสา จินตितํ กรรม วจสา น ปุรกาศเยตฺ.
 อนฺยลภษิตการุยสฺย ยตः สิทฺธิรฺ น ชายเต.

๓๙ กุเทศญจ กุวฤตฺติญจ กุภารุยา กุณที ตถา
 กุทรวยญจ กุโภชฺยญจ วรฺชเยตฺตุ วิจกฺษณः.

๔๐ ฤณเศโยคนิเศษศฺจ วุยาธิเศษสฺตไถว จ
 ปุณศฺจ วรฺทฺธเต ยสฺมาตฺ ตสฺมาตฺ เศษํ น การเยตฺ.

๔๑ จินฺตาทฺชวโร มนุषฺยาณํ วสฺตราณามาตโป ชฺวรः
 อเสาภาคฺยํ ชฺวรः สฺตฺริณา- มศฺวานํ ไมถุณํ ชฺวรः.

๔๒ อสฺติ ปุโตร วเศ ยสฺย ฤฤโตย ภารฺยา ตไถว จ
 อภาเวปฺยติสนฺโตย : สฺวรฺคฺโสถเสา มหิตฺเล.

๓๘ กิจการที่คิดไว้ในใจ ไม่ควรเอาไปตีแผ่ด้วย
วาจา เพราะว่ากิจการที่ผู้นับเสียแล้วไม่เกิด
สิทธิ์ (ไม่ขลัง)

๓๙ ผู้มีบุญญาพวงเวียนเสียซึ่งประเทศที่ไม่ดี ซึ่ง
ความประพฤติที่ไม่ดี ซึ่งภรรยาที่ไม่ดี ซึ่งแม่บ้าน
ที่ไม่ดี ซึ่งทรัพย์ที่ไม่ดี แลโภชนะที่ไม่ดี

๔๐ เศษแห่งหนส้น เศษแห่งไฟ เศษแห่งพยาธิ
อย่าทำให้มันเหลืออยู่ เพราะมันจักเจริญได้อีก

๔๑ ความคิดเป็นเครื่องเผาใจของมนุษย์ทั้งหลาย
แตกเป็นเครื่องเผาผาเขยกทั้งหลาย ความ
ขเหร์เป็นเครื่องเผาใจของสัตว์ทั้งหลาย เมถุน
เป็นเครื่องเผาใจของม้าทั้งหลาย

๔๒ ผู้ใดมีลูกเมียแลคนใช้อยู่ในอำนาจ แลถือ
ส้นโคษในสังทียงไม่มี ผู้นั้นถึงยังอยู่ในพนดิน
ก็เหมือนนอนอยู่ในสวรรค์

๔๓ ทุขุณฺณา ภารุยา ศจฺฉิ มิตรํ ภูตฺตฺยโสจตฺตฺรทายก:
 สสรุเป จ คฺฤเห วาโส มฺฤตฺตฺยฺเรว น สํศยः.

๔๔ มาตา ยสฺย คฺฤเห นาสฺติ ภารุยา จาปฺริยวาทีนํ
 อรณฺยํ เตน คนฺตวํ ยถารณฺยํ ตถา คฺฤหม.

๔๕ ฤณกรฺตา บิฑา ศตฺรฺ- รุมาตา จ วุยภิจาริณํ
 ภารุยา รูปวตี ศตฺรฺ: ปุตฺร: ศตฺรฺรปณฺทิตः.

๔๖ โกกิตานํ สฺวโร รุํ นารุํ ปตฺวิรฺตา
 วิทฺยา รุํ กฺรุปาณํ กฺษมา รุํ ตปสฺวินาม.

๔๗ อวิทฺยํ ชฺวันํ สฺนุญํ ทิกฺสฺนุยา เจทพานุชฺวา
 ปุตฺรหีนํ คฺฤทํ สฺนุญํ สฺรวฺสฺนุยา ทริทฺรตา.

๔๓ มีเมียชัว มีเพื่อนไอ้อวค มีชาอตรีนอกคำสั่ง
อยู่ในเรือนทมึง ไม่ต้องสงสัยว่าความตายจะ
ไม่มาถึงตัว

๔๔ เรือนใดไม่มีมารดา มีแต่ภรรยาปากร้าย
สามาน ควรจะไปอยู่เสียในป่า เพราะเรือน
ชนคนนั้นเหมือนนบ่าอยู่แล้ว

๔๕ บิดาท่าหนสนชอว่าป็นคัศร มารดามักมาก
ในกามชอว่าป็นคัศร ภรรยาารปสวยกชอว่า
ป็นคัศร บุตรโง่เขลาชอว่าป็นคัศร

๔๖ เสียงป็นความงามของนกกุเหว่า ปฏิบัติสามมี
ป็นความงามของนารี วิชาป็นความงามของ
คนรูปไม่สวย ความอคทนป็นความสวยงาม
ของผุยาเพญตะบะ

๔๗ ชีวิตอนหาวิชามีไค ป็นชีวิตศนย์เปล่า ประเทศ
ทิศอนหา เผ่าพันธุ์มไคก ป็นทิศอนว่างเปล่า
เรือนไรบุตร ก็ป็นเรือนอนศนย์เปล่า ความ
ยากจนป็นความศนย์เปล่ากว่าสิ่งทงปวง (ที่
กล่าวมาแล้ว)

๔๘ อทาทา วัศโทเชณ กรมโทษาทุ ทริทฺรตา
 อุนมาโท มาตฤโทเชณ บิตฤโทเชณ มุรุชตา.

๔๙ กุรุคณิรทวิชาตํนำ วรณานํ ปุราหุมโณ กุรุ:
 ปติเรโก กุรุ: สตุรํนำ สรวตฺราราภยาคโต กุรุ:.

๕๐ อติทรเป หตา ลงกา อติมานे จ เกการวา:
 อติทานे พลिरุพทฺช:
 สรวมตฺยนตฺครหิตมฺ.

๕๑ วสฺตฺรห็นสฺตฺวลงกาโร มฤตห็นญจ โภชนมฺ.
 สฺตฺนห็นา จ ยา นาริ วิทฺยาห็นญจ ชวิทมฺ.

- ๔๘ เป็นคนตระหนี่เพราะโทษเนื่องมาแต่วงศ์สกุล
เป็นคนยากจนเพราะโทษเนื่องมาแต่กรรม เป็น
ขี้เพราะโทษเนื่องมาแต่มารดา เป็นคนเซอะ
เพราะโทษเนื่องมาแต่บิดา
- ๔๙ ไฟเป็นครูของชนวิเศษชาติทั้งหลาย พรหมณ์
เป็นครูของชน ๔ เหล่า ผู้คนเดียวเป็นครู
ของสัตว์ทั้งหลาย แยกผู้จรมาเป็นครูทั่วไป
- ๕๐ ลังกาต้องพินาศเพราะความเย่อหยิ่งเกิน พวก
โกธพต้องพินาศเพราะมีมานะยิ่งเกิน ท้าวพลี
ต้องกักขังเพราะให้ท่านเกินไป สิ่งทีเกิน
ทั้งสนนิกปราชญ์ตีเตียน
- ๕๑ เครื่องประดับไม่มีผ้า โภชนาไม่มีกบ สัตว์
ไม่มีนม ชีวิตไม่มีวิชา เหล่านี้ไม่งามเลย

๕๒ โภชย์ โภชนศกฺตีสจ รติศกฺติริวรา สุตฺรียะ
 วิภโว ทานศกฺตีสจ นาลุปลสฺย ตปสः ผลมฺ.

๕๓ ปุตรปุรโยชณา ทาราः ปุตรः บิณฑุปรโยชนः
 หิตปุรโยชนํ มิตรํ ฐนํ สรวปุรโยชนมฺ.

๕๔ ทุรฺลภํ ปฺรากุถฺตํ วากุຍํ ทุรฺลภः เกษมกฺฤตฺ สุตः
 ทุรฺลภา สทฺฤศํ ภารฺยา ทุรฺลภः สุวชนः ปฺรียะ

๕๕ ไสเล ไสเล น มาณิกุຍํ เมากฺตีกํ น คเช คเช
 สารโว น หิ สรวตฺร จนนํ น วเน วเน.

๕๒ ความมีอาหารบริบูรณ์แลตนมีความสามารถ
 บริโภคอาหารใดก็ดี ความมีอคมัสตรีแลตน
 มีความสามารถจะยินดีด้วยสตรีใดก็ดี ความ
 มีสมบัติแลตนมีความสามารถจะบริจาคสมบัติ
 ใดก็ดี เหล่านี้ไม่เท่าผลของตะบะเพียงเล็กน้อย

๕๓ เมียเป็นประโยชน์ในการให้เกิตบุตร บุตรเป็น
 ประโยชน์ในการทำพลีให้ มิตรเป็นประโยชน์
 ในการเกือกกล ทรัพย์เป็นประโยชน์ทั่วไป

๕๔ ถ้อยคำที่แน่นอนหายาก บุตรผู้ทำให้เกิด
 ความสุขเกษมก็หายาก ภรรยาที่เสมอใจ
 ก็หายาก คนของเราที่จะรักเราจริง ๆ ก็
 หายาก

๕๕ แก้วมณีไม่มีทุกภูเขาคคช่างไม่มีทุก ๆ
 ตัวช่าง สัตว์บรรพไม่มีทุกแห่ง จันทน์แดง
 ไม่มีทุกป่า

๕๖ อโศกโย นีรุชนः ปุราโชนโสจยः ปณทิตพานชวः
 อโศกยา วิชวา นารี पुत्रपेतरप्रतिष्ठिता.

๕๗ อวิทथः पुरुषः सोज्यः सोज्यं ไมถुนมप्रชम्
 निराहाराः प्रचाः सोज्याः सोज्यं राช्यमराชगम्.

๕๘ กุลีโนः सह सम्प्रกं ปณทิตโตः सह मित्रताम्
 श्वतीगिञ्ज सम् मैलिं कुरवाणे न विनश्यति.

๕๙ กษत्रา वृत्ततिः प्रार्थना กโยจ वाโส निरासुर्यः
 निरुชโน वुवสายศจ สรวกษत्रา ทริทรรตา.

๖๐ ตสกรสย กุโต ชรุโม ทुरुชนสย กุตः กุชมา
 เวศยานาณจ กุตः เสन्हः กุตः สตยณจ กามีนาม.

๕๖ นักปราชญ์ไม่มีทรพยกไม่เค้รำโคก มีเฝ้า
พันธึเป็นนักปราชญ์ก็ไม่มีเค้รำโคก นารึเป็น
หมายแต่มีลูกมีหลานตั้งตัวโคกก็ไม่มีเค้รำโคก

๕๗ บรุษไว้วิชาย่อมเค้รำโคก เมถนไว้คนกัแห่ง
แลง ประชาชนไม่มีอาหารกินก็เค้รำโคก
ราชสมบัตึปราศจากพระราชากร็รวงโรย

๕๘ พรังพรอมควยคนผู้ มีเหลากอ ๓ เป็นมิตร
กับนักปราชญ์ ๑ พรอมเพรียงควยหม้ญาตี ๓
ผู้ทมพรอมทง ๓ อย่างน ย่อมไม่พินาศ

๕๙ ประพฤติหาเลียงชพเนองควยผู้ อนกกล้ายาก
อัยไม่มทพงพาอาครยกล้ายาก คนไว้ทรพย
พยายามทำงานกล้ายาก ความจนกล้ายากยิ่ง
กว่าสิ่งทงปวงหมด

๖๐ จะหาความชอตรงจากคัสกรทไเหนได้ จะหา
ความอดทนจากทรชนทไเหนได้ จะหาความ
เสนหาจากหญิงแพศยาทไเหนได้ จะหาความ
สตัยจากคนที่หลงไหลในกามคุณทไเหนได้

- ๖๑ เปรมิตสฺย กุโต มานํ โภปนสฺย กุโต สุขม
 สุตฺรํณํ กุตः สตีตฺวณฺจ กุโต ไมตฺรํ ขลสฺย จ.
- ๖๒ ทุรฺพลสฺย พลํ ราชา พาลานํ โรหนํ พลม
 พลํ มุรฺขสฺย เมานิตฺวํ เจราณามนฺฤตํ พลม.
- ๖๓ โย ชฺรฺวณิ ปริตฺยชฺย อชฺรฺวํ ปริเชวเต
 ชฺรฺวณิ ตสฺย นสฺยนฺติ อชฺรฺวํ นษฺจเมว จ.
- ๖๔ สุขํกํ มาสํ สุตฺริโย วฤทฺฐา พาลารฺกสฺตฺรฺณํ ทช
 ปฺรภาเต ไมถุณํ นิตฺุรา สทฺยः ปฺราณหฺราณิ ษณฺ.
- ๖๕ สโทย มาสํ นวานฺนณฺจ พาลา สตฺริ กฺษีรโกชนม
 มฤตมฺุโยณทกณฺโจว สทฺยः ปฺราณกรานิ ษณฺ.
- ๖๖ สึหาเทกํ พกาเทกํ ษณฺ สุนสฺตฺริณิ ครุทภาต
 วายสาต จตฺุः สิกฺษेत จตฺวาริ กุกฺกุฎาทปि.

- ๖๑ คนผู้ทำการวิจัยใช้เขาจะมีมานะอย่างไรได้ คน
มักโกรธจะหาความสขทไหนดได้ สัตว์จะมีสติ
มั่นคงมาแต่ไหนด คนโง่เขลาจะหาไมตรีกับ
ใครได้
- ๖๒ พระราชาเป็นกำลังของคนทรพล ร้องไห้เป็น
กำลังของเด็ก ความนิ่งเป็นกำลังของคนโง่
ความคลบตะแคงเป็นกำลังของโจร
- ๖๓ ผู้ใดละเสียสิ่งของที่ยังยืน ไปเสียของที่ไม่
ยังยืน ของที่ยังยืนก็ฉิบหาย ของที่ไม่ยังยืน
ก็ฉิบหายไปด้วย
- ๖๔ เนอแห่ง หญิงแก่ พระอาทิตย์อ่อน ทริใหม่
เสพเมถนเล่นอนเวลาสว่างแล้ว ๒ อย่างนี้ ทำ
ให้อายสน
- ๖๕ เนอสค เขาใหม่ สัตว์สาว อาหารเจอนมสค
นมชน นารอน ๒ อย่างนี้ทำให้อายชน
- ๖๖ พงศกษายจรตของราชสัท ๑ ของนกยาง
อย่าง ๑ ของสุนัข ๒ อย่าง ของฟ้า ๓ อย่าง
ของกา ๔ อย่าง ของไก่ ๕ อย่าง

๖๗ ปุรุณมลปการุณิ वा โย नरः क्रतुमिच्छति
 सम्यक् यत्नेन तत् कुर्यात् सीहातेर्गं प्रकीरुति तम्.

๖๘ สรวณทूरยาณิ สัมมย พกวัต ปติโต ชนः
 กาลเทโสปปนนานิ สรวการยาณิ สาธเยต.

๖๙ พหฺวาศี สवलฺปสนฺตฺษฺณฺ: สุนิทรः सीชมฺรเจตनः
 ปุรุณกุตศฺจ ศฺรศฺจ ชฺลาตวฺยา: ษณฺ สุโน कुณา:

๗๐ อวิศฺรามํ วहेทฺถารํ ซีโตษฺณฺญจ น วินฺทตี
 สสนฺโตษฺสฺตถา นิตฺยํ ตฺรฺณิ ซีภฺเชต क्रทฺภาต.

๖๗. ชนผู้^๒ ไทปราณจะทำการใหญ่^๒น้อย^๒ พงทำ
 การนั้น^๒โดยความพยายามอันเข้มแข็ง^๒ เหมือน
 ราชสีห์^๒อนิจยสัตว์^๒ นี้เรียกว่าจิตอย่าง ๓ ของ
 ราชสีห์
๖๘. ชนผู้^๒ตกอยู่ในน้ำที่ควรทำ^๒ สำรวมอินทรีย์^๒
 เหมือนนกยาง (อินจิงจิกปลา) ย่อม
 สามารถทำกิจอันสมควรแก่กาละเทศะให้สำเร็จ
 ได้ (เรียกว่าศึกษาเยี่ยงนกยาง อย่างหนึ่ง)
๖๙. คุณแห่งสุนัข ๖ อย่างคือ กินมาก ๓ ยืนดี
 ในของน้อย ๓ นอนหลับสนิท ๓ วัสดุเร็ว ๓
 ภักดีต่อเจ้าของ ๓ กล้า ๓ (นเยี่ยงสุนัข
 ๖ อย่าง)
๗๐. พาย่อมลากเส้นภาวะ โดยไม่ครั้นคร้าม ๓ ย่อม
 ไม่คิดถึงหนาวแลร้อน ๓ มีความสันโดษ
 เสมอ ๓ พงศศึกษาเยี่ยงฟ้า ๓ อย่าง คึงน

๗๑ คุณไมถุนธรมณจ กาลเอ กาลเอ จ สัครหม
 อปรมาทมนาลสยั จตุ: ศิกุเขต วายสาต.

๗๒ ยุทธลจ ปราตรุตถานัน โภชนัน สห พนุทธิ:
 สตุรียมาปทุกทำ รกุเขจ- จตุ: ศิกุเขต กุกกุฉาต.

๗๓ โกติการ: สมรถานัน ก็ ทูริ วุยวสายินาม
 โก วิเทศ: สวิทุยานัน ก: ประ: ปรียวาทีนาม.

๗๔ อาปทำ กถิต: ปนุถา อินุทธิยาณามสัยม:
 ตชชย: สมุปทำ มารุโค เยเนษจึ เตน คมยตาม.

๗๕ น จ วิทฺยาสโม พนุธ- รุน จ วุยาธิสโม रिปุ:
 น จาปตยสโม เสนโห น จ ไทวาตปริ พลม.

๗๑ เสพเมถุนในทลข ๑ เกือบช่อนของกินไว้

เส่มอ ๗ ๑ ระวังตัวไม่เผลอ ๑ ไม่เกียจ

คราน ๑ พงศกษาเยียงกา & อย่าง ทงน

๗๒ ไก่ยอมชอขตกนอย่าง ๑ คนแต่เข้าอย่าง ๑

หากินพร้อมด้วยพวกพ้องอย่าง ๑ รักษาตัวเมีย

ทถกอินตรายอย่าง ๑ พงศกษาเยียงไก่ & อย่าง

๒๕
ทงน

๗๓ ถ้ามีความสามารถ ทำไมกบภาระที่หนัก ถ้า

มีความตั้งใจจริง ทำไมกบผลที่อย่ห่างไกล

ถ้ามีวิชา ทำไมกบพลตภมิประเทศ ถ้ามี

วาจน่ารักใคร่ ทำไมกบคนอื่น

๗๔ ความไม่สำรวมอินทรีย์นักปราชญ์ กล่าวว่าเป็น

หนทางแห่งวิบัติ การชนะอินทรีย์นักปราชญ์

กล่าวว่าเป็นหนทางแห่งสมบัติ เพราะอยาก

ไปไหนไปได้

๗๕ พวกพ้องเส่มอด้วยวิชาไม่มี ชาติกเส่มอด้วย

พยาธิไม่มี ความรักเส่มอด้วยความอ่อนน้อม

ไม่มี กำลังเส่มอด้วยกรรมบัณฑิตไม่มี

๗๖ สมุทราวรณา ภูมิ: ปุราการาวรณั คฤหม
 นเรนทราวรณา เทศาสุ- จริตตาวรณา: สตรีย:

๗๗ อมฤตกมุภสมา นารี ตปตางุการสม: ปุमान
 ตสมาท อมฤตสุจ วหุณิณจ ในกตร สถาปเขต พุช:

๗๘ อาหาโร ทวีคุณ: สตรีณา พุทธิस्ताสำ จตรคุณา
 ยทกโน วยวสายสุจ กามสุจาษฏคุณ: สมฤต:

๗๙ ชีรณมนัน ปุรศัสยาตุ ภารยาณจ คตเขาวนาม
 รณาต ปุรตยาตตี สตรี ศสยณจ คฤหมาคตม.

๗๖ แผ่นดินมีมหาสมุทรเป็นเครื่องหุ้มห่อ เรือนมี
 รั้วเป็นเครื่องแวกล้อม ประเทศมีพระเจ้า
 แผ่นดินเป็นเครื่องของกัน สัตว์ทั้งหลายมี
 ความประพฤติเป็นเครื่องรักษา

๗๗ นารเส้นมอด้วยหมอน้ำมันยาง บรุษเส้นมอด้วย
 ถ่านไฟอินรอน เพราะเหตุนี้ ผู้มขญญาจึงไม่
 เอาน้ำมันแลไฟตั้งไว้ในที่เดียวกัน

๗๘ นักปราชญ์กล่าวไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายกินอาหาร
 สองเท้าผู้ชาย มีขญญาสี่เท้าผู้ชาย มีความ
 พยายามหกเท้าผู้ชาย มีกามคุณแปดเท้า
 ผู้ชาย

๗๙ พงสรรเสริญอาหารเมื่อเพลิงธาตุย่อยแล้ว พง
 สรรเสริญภรรยาเมื่อม้วยล่วงแล้ว พงสรร
 เสริญนกรบเมือกกลับจากรบแล้ว พงสรรเสริญ
 เขากลาเมื่อมาถึงเรือนแล้ว

๘๐ อสนุคฺษุณฺณา จ ทวีชา นษฺฐา สนุคฺษุณฺณา อิว ปารุถิวา:
 สลชฺชา คณิกา นษฺฐา นีรลชฺชาศฺจ กุลสตรีย:

๘๑ อวิศปติโต ราชา มุรฺขปฺตรศฺจ ปณฺทิต:
 อธเนน ธนํ ปฺราปฺย ตฤณวตฺ มนฺยเต ชคตฺ.

๘๒ พุรหมหาบี นร: ปุโชย ยสฺยาสฺติ อิปฺถิ ธนम्
 ศศินสฺตุลฺยวโศบี นีรฺชน: ปรีกฺขเต.

๘๓ ปุสฺตกสฺถา ตู ยา วิทฺยา ปฺรหสฺตคตฺิ ธนम्
 การฺยกาเล สมฺตปฺนเน น สาวิทฺยา น ตทฺธนम्.

๘๐ พราหมณ์ทั้งหลาย ถ้าไม่ ถ้อ สัน โศษ ก็พินาศ
 พระเจ้าแผ่นดินถ้าทรง ถ้อ สัน โศษ ก็พินาศ หญิง
 แพศยาถ้ามีความละเอียดก็พินาศ สตรีทมิ
 เหล่าก้อถ้าไม่มีความละเอียดก็พินาศ

๘๑ คนเกิดในวงศ์อันต่ำช้าได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ๑
 บุตรคนโง่ได้เป็นนักปราชญ์ ๑ คนจนมั่งมี
 ขน ๑ ทั้ง ๓ จำพวกนี้โลกย่อมคดหมิ่นเหมือน
 หนึ่งตนหญ้า

๘๒ คนผู้มีทรัพย์สมบัติอันไพศาล แม้จะฆ่าพระ
 พรหมก็ยังมีคนบูชา ชนผู้ไรทรัพย์ แม้จะ
 เกิดในตระกูลอันเลิศลอยฟ้า คนก็คดแคลน

๘๓ คนมีวิชาอยู่ในสมุค มีทรัพย์อยู่ในเงอมนมอ
 ผู้อื่น เมื่อมเหตุการณเกิดชน ซอว่าไม่มี
 วิชา ซอว่าไม่มีทรัพย์

๘๔ ปาทป่าน้ำ ภัย วาตาทุ ปทุมาน้ำ ศีลราทุ ภัยม
 ปรวตาน้ำ ภัย วชราตุ สาธุน้ำ ทุรชนาทุ ภัยม.

๘๕ ปุราเชล นียุชฺยมาเน ตุ สนฺติ ราชฺลสฺตฺโรโย คุณา:
 ยศ: สฺวรกนฺนิวาสศจ วิปฺลศจ ธนาคม:.

๘๖ มฺรุเช นียุชฺยมาเน ตุ ตฺโรโย โทษา มหฺปเต:
 อยศศจารุณาสศจ นรเก คมนํ ตถา.

๘๗ พหุภีรมฺรุขสงฺมาไต- รฺนุโยนฺยปสฺวฤตฺตฺติภี:
 ปรจฺฉาทฺยนฺเต คุณา: สฺรว เมไฉริว ทิวากร:.

- ๘๔ ภัยของ ต้นไม้ทั้งหลาย อันเกิด อยู่ ริมตลิ่ง ย่อม
เกิดแต่ลม ภัยแห่งปทุมทั้งหลายย่อมเกิด
แต่ฤดูหนาว ภัยแห่งภูเขาทั้งหลายย่อมเกิด
แต่วัชระ (เพ็ชร) ภัยแห่งสาธุชนทั้งหลาย
ย่อมเกิดแต่ทรชน
- ๘๕ เมื่อ มี นักปราชญ์ เป็น ผู้ ช่วย ประกอบ ราชกิจ
พระราชาย่อมได้คุณ ๓ อย่าง คือ ยศอย่าง ๑
อยู่ในสวรรค์อย่าง ๑ ได้บรรลุทรพย์อันไพบูรณ์
อย่าง ๑
- ๘๖ เมื่อมีแต่คนโง่อยู่ประกอบราชกิจ โทษ ๓ อย่าง
ย่อมมีแก่พระเจ้าแผ่นดิน คือ เสื่อมเสีย
เกียรติยศอย่าง ๑ ทรพย์สมบัติพินาศอย่าง ๑
ไปสู่นรกอย่าง ๑
- ๘๗ หมู่คนโง่ทั้งหลายมาก ประพฤติกริยาต่อกัน
ดั่งสัตว์เคี้ยวรณาน ย่อมปกยัดคุณความดี
เสียหมด เหมือนนกขมิ้นขมขี้คควงอาทิตย์

๘๘ ยสฺย เกษตรํ นทิตเร ภารฺยา วาบี ปรปรฺยา
 ปุตรสฺย วินโย นาสฺติ มฤตฺยูเรว น สํศยः.

๘๙ อสมภาวฺยํ น วกฺตวฺยํ ปรตฺยกฺษมบี ทุศฺยเต
 สีลา ตรตี ปานียํ คีตี คายตี วานรः.

๙๐ สุภิกฺษํ กฤชเก นิตฺยํ นิตฺยํ สุขมโรคิณิ
 ภารฺยา ภรฺตฺตः ปรฺยา ยสฺย ตสฺย นิตฺยตฺสวํ คฤทฺม.

๙๑ เหลลา สฺยาตฺ การฺยนาศาย พุทฺธิมาศาย นฺรฺชนม
 ยาจนา มานนาศาย กุณนาศาย โภชนม.

๙๒ เสวิตวฺย มหาวฤกฺษः ผลจฺฉาयाสมนฺวิตः
 ยที ไทวาตฺ ผลํ นาสฺติ ฉาया เกน นฺวารฺยเต.

๘๘ ผู้ใดมีทอयरรมแม่น้ำ มีเมียเป็นทรักของคนอื่น
 มลกลไม่มวินย ไม่ตองสงสัยว่ามฤตยูจะไม่
 มาถง

๘๙ ถงเห็นประกฤษแก่ตา แต่สิ่งทเห็นนั้นไม่ใช่
 วิสัยทจะทำไค ก็ไม่ควรพค จะเหมื่อนหาน้ำ
 ทหิน แลให้วานรร้องเพลง

๙๐ เข้างามเป็นความสุขเสมอของชาวนา ความ
 ไม่มีโรคก็เป้นความสุขเสมอ ภรรยาของผู้ใด
 เป้นทรักแห่งสามิ เรือนของผู้นั้น ชอบว่ามี
 มโหรศพออยู่เสมอ

๙๑ ความเกยจคร้านยอมยงกิจการให้พินาศ ไร
 ทรพยทำให้อบขัญญา การขอทานทำให้หมด
 มานะ กินไม่มีประมาณทำให้ตระกูลพินาศ

๙๒ ต้นไม้ใหญ่ทบริบรณควยผลแลเงาควรรทจะเสัพย
 อาศรัย ถ้าไม่มีเหตุผลทเหลือวิสัยมาทำ
 อนตรายแล้ว ใครจะห้ามเงาต้นไม้นั้นไค

- ๕๓ ปุรณเม นารชิตา วิทฺยา ทฺวตีเย นารชิตํ ฅนม
 ตฤตีเย นารชิตํ ปุณฺยํ จตุรเถ กิ ภิษยตี.
- ๕๔ นทักุเล จ เย วฤกฺษา: ปฺรหสฺตคตํ ฅนม
 การุญํ สฺตฺรโคจรี ยตฺ สฺยาตฺ สรวํ ตทฺวิผลํ ภาเวตฺ.
- ๕๕ กุเทศมาสาทฺย กุโตรฤตสณฺจย:
 กุปฺตฺรมาสาทฺย กุโตะ ชลาณฺชลี:
 กุเคหีนํ ปฺราปฺย คฤเห กุต: สุขม.
 กุสิษฺยมธฺยาปฺยต: กุโตะ ยศ:
- ๕๖ กุโปทกํ วณฺฺจญา สฺยามา สฺตฺร เจษฺณกาลยม
 ศีตกาเล ภาเวทฺษณํ คุริษฺมกาเล จ ศีตลม.
- ๕๗ วิษํ จงฺกรมณํ ราเตฺรา วิษํ ราโชณนุกูลตา
 วิษํ สฺตฺรโยปฺยนฺยหฤโท วิษํ วฺยาธรีวีกฺษิต:

๘๓ วิทยาลัยแรกถ้าไม่หาวิชาไว้ วิทยาลัย ๒ ไม่หาทรัพย์
วิทยาลัย ๓ ไม่ทำบุญ วิทยาลัย ๔ จักทำอะไรได้

๘๔ ต้นไม้ที่อยู่ที่ใกล้ฝั่งน้ำ ทรัพย์อยู่ในเงอมนมือ
ของคนอื่น กิจการตกอยู่ในวิสัยแห่งสตรี
สิ่งทั้ง ๓ ตกกล่าวไว้ในผล

๘๕ อยู่ในภูมิภาคประเทศที่ไม่ดีจะสั่งสมทรัพย์ที่ไหนได้
มีลูกชั้วจะหาความเคารพอันรุ่งเรืองที่ไหนได้
มีแม่เรือนชั้วจะหาความสุขในเรือนที่ไหนได้ มี
ศิษย์เกยจครานจะหาเกียรติยศที่ไหนได้

๘๖ น้ำในบ่อ ๑ รั่มไม้ไทร ๑ สตรีสวย ๑ เรือน
ที่ก่อสร้างด้วยอิฐ ๑ ถึงคราวหนาวก็ทำให้
อบอุ่น ถึงคราวร้อนก็ทำให้เย็นสบาย

๘๗ เทยวกลางคนก็เป็นพินัย ปฏิบัติราชาภิเษกก็เป็นพินัย
สตรีที่ผูกใจอยู่ในชายอื่นก็เป็นพินัย เจ็บไข้ไม่
เหลียวแลกระตือรือร้นก็เป็นพินัย

๕๘ ทุรุชิตา วิษั วิทยา อชัรเณ โภชนั วิษม
 วิษั โคษจิ ทริทุรสย วฤทุรสย ตรุณั วิษม

๕๙ ปุรุโทเช นืหต: ปนุถา: ปติตา นืหตา: สตุรีย:
 อลุปวีชั นืหตั เกษตรั ฤฤตุยโทษาตุ หต: ปุรุภุ:

๑๐๐ หตมโสตุรตุรียั สุราทุชั หโต ยชุลสตุวทกัษัณ:
 หตา รูปวตี วนุชยา หตั สไนยมนายกม.

๑๐๑ เวทเวทางุคตตวโชล ชปโหมปรายณ:
 อาศัรวาทวโจยुकต เอษ ราชปโรหิต:

- ๙๘ เล่าเรียนวิชาถ้าไม่สำเหนียกให้แม่นยำก็เป็น
 พืชแก่ผู้เรียน อาหารการกินถ้าไพศาลไม่ย่อ
 ก็เป็นพืชแก่ผู้กิน โรงศาลเป็นพืชของคน
 ขัดสน หญิงสาวเป็นพืชของชายชรา
- ๙๙ เกินทางเวลาพลบค่ำมีแต่ความเสื่อมเสีย สัตว์
 ที่พลาดไปในทางชั่วแล้วก็มีแต่เสื่อมเสีย ไร่
 นาที่มเข่าปลุกนอຍก็มีแต่เสื่อมเสีย นายที่ม
 คนไซ่ชวก็มีแต่เสื่อมเสีย
- ๑๐๐ ศราทศพรตถ้าผู้ทำไม่ได้ เรียนไตรเพทก็เสื่อม
 ขชายัญถ้าไม่มทักษณาทานก็เสื่อม สัตว์รูป
 สวยถ้าเป็นหมันก็เสื่อม กองทัพถ้าไม่มีนายก็
 เสื่อม
- ๑๐๑ ผู้รู้เวทแเลองค์ของเวทโดยถ่องแท้ ๑ ตั้งหน้า
 ในการบริกรรมแเลเส้นสรวง ๑ ประกอบด้วย
 วาตะในการอำนวยการ ๑ ผู้ที่แเลควรเป็นราช
 ปโรหิต

๑๐๒ กุศลศีลคฺโนเปต: สรวฺรณมปฺรายน:
 ปฺรวิณ: เปฺรชณนชฺยโกษ ชฺรณนชฺยโกษ วิธียเต.

๑๐๓ อายฺรเวทกฺฤตาทฺยาส: สรวเฆนํ ปฺรียทฺรศน:
 อารฺยศีลคฺโนเปต: เอษ ไวทฺย วิธียเต.

๑๐๔ สกฺฤตฺกตคฺฤทฺหิตารฺโถ ลฆฺหโสฺต ชิตากฺษร:
 สรวสสฺตรสมาลอกี ปฺรคฺฤโษฐ นาม เลขก:

๑๐๕ สมสฺตนํตีสสฺตรโชน วาหเน ปุชิตศฺรม:
 เสารฺยวฺรคฺโนเปต: เสนนชฺยโกษ วิธียเต.

๑๐๖ เมธาวี วากฺปณฺ: ปฺรชฺล: ปฺรจิตฺโตปฺลกฺษก:
 ธิโร ยโถกฺตวาที จ เอษ ทฺโต วิธียเต.

๑๐๗ ปุตรเปาตรคฺ โณเปต: ศาสฺตรโชณ มิชฺณฺปาจก:

ศุรฺศจ กจฺนศฺใจว สุปการ: ส อจฺยเต.

๑๐๘ อิงฺกิตากการตทวโชณ พลวานฺ ปฺรียทรฺศน:

อปรฺมาโท สทา ทกฺษ: ปฺรตีหาร: ส อจฺยเต.

๑๐๙ ยสฺย นาสฺตี สฺวยํ ปฺราชฺณา ศาสฺตรํ ตสฺย กโรตี กิมฺ

โลจนากฺขํ วิหฺนสฺย ทรฺปน: กิ กฤษฺยตี.

๑๑๐ กิ กฤษฺยนฺตี วกฺตาร: โสฺรตา ยตร นวิทฺยเต

นคฺนกฺษปนฺเก เทเส รชก: กิ กฤษฺยตี.

